

Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä ja missiosta

Rosi Enroos & Mikko Mäntysaari

Mielekkyyden ongelma

Joskus kuulee kysyttävän, tarvitaanko yhteiskuntatieteissä eri ammatteihin kytkeytyviä erillisiä tutkimusalueita, joita kutsutaan soveltaviksi yhteiskuntatieteiksi. Eikö sosiaalitieteeksi riitä sosiologia eri osa-alueineen? Harva kuitenkaan kyseenalaistaa esimerkiksi lääketieteen tarpeellisuutta siksi, että luonnontieteet ovat olemassa. Tässä kirjassa tarkastellaan sosiaalityön tutkimusta, yhtä soveltavaa yhteiskuntatieteen alaa. Teoksen poikkileikkaava, erilaisia aihepiirejä ja kirjoittajia yhdistävä teema on sosiaalityön *mielekäs tutkimus*. Kirjassa tarkastellaan sosiaalityön tutkimuksen ja tutkimisen mielekkyyttä useista näkökulmista. Sosiaalityön tutkimuksessa on pohdittu vain vähän sitä, millaista merkitystä tutkimuksella ajatellaan olevan ja millaisista elementeistä sosiaalityön tutkimuksen mielekkyys ja merkitys rakentuvat. Mielekkyydellä viittaamme pohdintoihin muun muassa siitä, onko sosiaalityön tutkimus vaativine tutkimusaiheineen oma missionsa, ja jos niin millainen? Mitä ovat sosiaalityön tutkimukselle ominaiset asiat ja miten se erottuu muista tieteistä? Onko sosiaalityön tutkimuksella muihin tieteenaloihin verrattuna erilaisia moraalisia tai eettisiä velvoitteita?

Mielen ja merkityksen teemoja pohtineista yhteiskuntatieteilijöistä nimekkäimpiä on saksalainen Max Weber, joka *Wirtschaft und Gesellschaft* (1921/1980) suurteoksensa alussa pohtii sosiologian peruskäsitteitä ja määrittelee sosiologian tieteeksi, joka tutkii sosiaalista toimintaa. Samalla myös mieli ja merkitys (*Sinn* ja *Bedeutung*) tulevat määrittelyiksi. Sosiaalinen toiminta on Weberin mukaan sellaisissa inhimillisissä suhteissa tapahtuvaa toimintaa,

johon osallistuvat liittävät subjektiivisen mielen (*Sinn*), ja toiset kykenevät orientoitumaan tähän toimintaan tavalla tai toisella. Sosiologisesti kiinnostava mielekäs toiminta eroaa yhden yksilön kannalta subjektiivisesti mielekkäästä toiminnasta liukuvasti eikä kovin tarkkarajaisesti. Yhteiskuntatieteiden kannalta toiminnan mielekkyys on kuitenkin tarkastellun toiminnan yhteiskuntatieteellisen ymmärtämisen edellytys. Weberin mukaan voimme ymmärtää vain mielekästä toimintaa, sen merkitysten (*Bedeutung*) kautta. Weberille merkitys oli keskeisesti kausaalista merkitystä – sosiaalisen toiminnan ymmärtävä selittäminen edellyttää toimintaan vaikuttavien kausaalisten ehtojen ymmärtämistä. Tällainen ymmärtäminen on hänen mukaansa myös edellytys sille, että asioita voidaan muuttaa. (Weber 1921/1980, 1–3.) Mitä sitten on *mielekäs yhteiskuntatieteellinen tutkimus*? Varmaankin tutkimusta, jolla on merkitystä tutkijalle, tutkimukseen osallistuville ihmisille, sosiaalisille ryhmille sekä myös tiedeyhteisölle. Mielekkyys ja merkitys tulee tutkimukseen tutkimuksen teon tavoitteesta, jota tässä kutsumme *missioksi*.

Sosiaalityön tutkimuksen erityisluonteesta on olemassa kansainvälistä kirjallisuutta (esim. Gibbs 2001; Shaw 2007; 2016; Shaw ym. 2010), mutta toistaiseksi kotimainen sosiaalityön tutkimuksen erityisluonnetta koskeva keskustelu on ollut vähäistä. Vuonna 2005 Mirja Satka (2005, 311) peräänkuulutti sosiaalityön (ja sosiaalipolitiikan) tutkimuksen tarkempaa analyysia: ”*Olisi mielenkiintoista, jos joku innostuisi analysoimaan oppialojemme ihmiskuvia, käytäntösuhteita ja tutkimuskohteita viimeaikaisen tutkimuksen valossa.*” Toistaiseksi tällaista tutkimusta ei ole laajassa mittakaavassa tehty. On aika kummallista, että ylipäätään empiiristä sosiaalityön tutkimuksen tutkimusta on tehty Suomessa kovin vähän¹.

¹ Joitain tutkimuksia kuitenkin löytyy. Esimerkiksi Mäntysaari ja Haaki (2007) tarkastelivat kotimaisten sosiaalityön väitöskirjojen teoria- ja metodivalintoja. Paasion (2014) ammatillinen lisensiaatintutkimus käsitteli Web of Science -tietokannan avulla näytöön perustuvia käytäntöjä koskevaa sosiaalityön tutkimusta ja osoitti tämänkaltaisen suomalaisen tutkimuksen niukkuuden. Voi kysyä, mistä tämä empiirisen sosiaalityön tutkimuksia koskevan tutkimuksen niukkuus kertoo. Muualla maailmassa sosiaalityön tutkimuksen tutkimusta tehdään enemmän. Pohjoismaisessa sosiaalityön tutkimuksessa erityisesti ruotsalaiset Peter Dellgran ja Staffan Höjer ovat julkaisseet runsaasti sosiaalityön tutkimusta koskevaa empiiristä tutkimusta (esim. Dellgran & Höjer 2003; 2006).

Sosiaalityön tutkimuksen erityisyyttä koskevassa kirjoittelussa on usein normatiivinen näkökulma. Tällöin halutaan esittää, millaista tutkimuksen tulisi olla. Esimerkiksi ohjelmallisessa kirjoituksessaan sosiaalityön tutkimuksen erityislaadusta, eurooppalaisen sosiaalityön tutkimuksen seuran ensimmäinen puheenjohtaja professori Ian Shaw esitti kuusi kriteeriä, jotka hyvän sosiaalityön tutkimuksen tulisi täyttää (Shaw 2007). Shawn mukaan sosiaalityön tutkimuksen erityislaatuisuudesta (hyvässä mielessä) voidaan puhua, mikäli tutkimus:

- tähtää metodologiseen korkealaatuisuuteen siitä riippumatta, millaisesta metodologiasta on kyse
- pyrkii tarkkuuden, monipuolisuuden, syvyyden ja edistymisen kaltaisiin määreisiin
- ylläpitää aktiivista keskustelusuhdetta sosiaalitieteellisen tiedeyhteisön kanssa
- säilyttää jatkuvan yhteyden sosiaalityön yleisiin tavoitteisiin²
- seuraa huolella ja vakavissaan sosiaalityötä sivuavaa muuta tutkimustoimintaa
- koettaa purkaa omia ennakkoluulojaan niitä tutkimusalueita kohtaan, jotka ovat näennäisesti etäällä sosiaalityöstä.

Lisäksi Shaw toteaa, että sosiaalityön tutkimuksella on paljon opittavaa sosiaalityön palvelujen käyttäjiltä siitä, mitä tulee pitää hyvänä tutkimuksena (mt. 665).

Shawn puheenvuoro on kirjoitettu tilanteessa, jossa eurooppalainen sosiaalityön tutkimus oli järjestäytymässä omaksi tieteelliseksi seurakseen. Vaikka sosiaalityön koulutus on levinnyt suurin piirtein kaikkiin moderneihin yhteiskuntiin ja koulutusta toteutetaan usein yliopistoissa, silti Euroopassakin sosiaalityön tutkimuksen erityisasemasta keskusteltiin vielä noin kymmenen vuotta sitten uutena, määrittelyä kaipaavana asiana. Keskustelun viimeaikai-

² Yleisiin sosiaalityön tavoitteisiin Shawn mukaan kuuluu sosiaalityön teoria- ja tiedontuotannon kehittäminen, puolueettoman näytön ja tiedon tarjoaminen päätöksenteosta ja sen tueksi, käytäntöjen parantaminen ja organisaatioiden oppimisen tukeminen, elettyjen kokemusten merkitysten korostaminen ja siihen liittyvän ”käytännöllisen viisauden” sekä oikeudenmukaisuuden, sosiaalisen muutoksen ja sosiaalisen inklusion edistäminen.

suutta selittää se, että sosiaalityön tutkimuksen asema suhteessa toisiin yhteiskuntatieteisiin on monissa Euroopan maissa vakiintunut vasta 1990-luvulta lähtien. Näinhän on myös Suomessa: sosiaalityö oppiaineena itsenäistyi sosiaalipolitiikasta 1990-luvun puolivälistä lähtien, Ruotsissa jo 1980-luvulla. Suomi, Ruotsi ja Viro ovat eurooppalaisissa yliopistoissa kuitenkin poikkeuksia. Esimerkiksi Britanniassa, missä sosiaalityön tutkimuksella on pitkät ja vahvat perinteet, sosiaalityön väitöskirjat tehdään edelleen muihin yhteiskuntatieteisiin, ja Saksassa yliopistollista sosiaalityön tutkimusta tehdään sosiaalipedagogiikassa (Lorenz 2008). Vaikka tässä kirjassa ei keskitytä sosiaalityön oppiaineen oikeutuksen kysymyksiin, on hyvä muistaa, että akatemisoituneella sosiaalityöllä on varsin lyhyt historia.

Tietääksemme sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyttä ei ole Suomessa aiemmin käsitelty tässä laajuudessa. Tutkimuksen mieli ja merkitys syntyvät laajasti ajateltuna tieteenalan itseymmärryksestä, mutta osaltaan myös tutkijan mielessä olevasta käsityksestä tutkimuksesta. Miten sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyttä voi sitten tarkastella? Mitä kaikkea mielekkyys sisältää? Tämä teos käsittelee sosiaalityön mielekkyyden kysymyksiä ja sen eri ulottuvuuksia artikkeleissa, joiden kirjoittajina on joukko suomalaisia sosiaalityön tutkijoita. Kirjan artikkelit valottavat samalla sosiaalityön tutkimuksen missioita erilaisista suunnista. Tutkimuksen merkitykset ja mielekkyys tulevat näkyviin muun muassa kirjoittajien henkilökohtaisina muisteluina, sydäntä lähellä olevina tutkimusaiheina tai maailman parantamisen eetoksena. Kokonaisuutta täydentää norjalaisen politiikan tutkijan, professori Marit Skivenesin, näkökulma vertailevaan lastensuojelututkimukseen ja sen mielekkyyteen.

Kirjan inspiraationa on ollut Tampereen yliopiston sosiaalityön professori Tarja Pösön monipuolinen ja mittava tutkimustyö. Kirjaa ovat olleet tekemässä hänen tutkijanuraansa tavalla tai toisella kietoutuvat kollegat, aikalaiset, entiset väitöskirjaohjattavat, tutkijat ja ystävät, jotka ovat halunneet osoittaa 60-vuotismerkkipäivän yhteydessä arvostuksensa sille moninaiselle ja rikkaalle tutkimustyölle, jota Tarja Pösö on edistänyt. Tämä kirja ei ole kaiken kattava yleisesitys sosiaalityön tutkimuksen mielekkyydestä, vaan pikemminkin osoitus siitä, kuinka vähän aihetta on käsitelty ja miten moniulotteisesti sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyttä voidaan lähestyä.

Tarja Pösö (2000) on halunnut osallistua keskusteluun sosiaaliryön tutkimuksen asemasta ja erityislaadusta tamperelaisen sosiaaliryön tutkimuksen historiaa ja erityisesti Reino Saloa koskevassa kirjoituksessaan. Pösö pohtii erityislaatuun liittyviä kysymyksiä seuraavasti:

... miten sosiaaliryön tutkimus voisi olla riittävän herkkä tavoittamaan sosiaaliryön käytäntöjen moni-ilmeisyyttä ja monitasoisuutta ja miten sitä voidaan tehdä tavalla, jossa yhdistyy niin akateemisten yhteisöjen kuin sosiaaliryöntekijöiden arvostus. Tai miten rakennetaan sellaista sosiaaliryön tutkimusta joka jakaa joitakin sosiaaliryön ammatin eettisiä tavoitteita ja on sitä kautta merkityksellistä erilaisissa marginaalisissa tilanteissa eläville ihmisille – vai pitääkö tuota asiaa mieltää lainkaan. (Pösö 2000, 38).

Tässä kirjan alkuluvussa tarkastelemme ensin sosiaaliryön tutkimuksen misioita. Pohdimme myös sosiaaliryön tutkimuksen suhdetta käytäntöön, sillä käytäntösuhde nähdään usein sosiaaliryön tutkimuksen olennaisimpana erityispiirteenä. Lisäksi avaamme sitä, miten sosiaaliryön tutkimuksen erityisyyttä voidaan etsiä sen käsittelemistä vaikeista teemoista ja tutkimuksen erityisestä kyvystä nostaa esiin näkökulmia, jotka muuten jäisivät pimentoon. Lopuksi esitämme joitakin johtopäätöksiä sosiaaliryön tutkimuksen mielekkyydestä.

Sosiaaliryön tutkimus – millainen missio?

Yksi näkökulma tutkimuksen mielekkyyteen on tarkastella tutkimusta mission näkökulmasta. Edellä esitetyt Weberin luonnehdinnat ymmärtävän sosiologian perusteista ovat sittemmin tulleet myös sosiaaliryön tutkimuksen kaltaisten soveltavien yhteiskuntatieteiden perusnäkemyksiksi, ainakin mitä tulee hänen kantaansa sosiaalisen toiminnan mielekkyyden keskeisyydestä erityisesti kvalitatiivisen tutkimuksen metodologisena perustana. Sen sijaan Weberin kanta tutkimuksen missiosta on vähintäänkin kiistanalainen. Kuu-luisassa esseessään Tiede ammattina ja kutsumuksena (1919/2009) hän esittää, että tutkijan tulee etsiä totuutta, ja että tämä on oikeastaan ainoa hyväksyttävä missio, joka hänellä tutkijana toimiessaan voi olla. Omatunto on opettajan ankarin kriitikko, ja sitä seuraava tutkija torjuu ideologioiden, uskontojen tai politiikan houkutukset tutkimustyössään ja opetuksessaan. (Mt. 51–52.)

Weberin mukaan tutkijan on kyettävä erottamaan arvot ja tosiseikat toisistaan ja sijoitettava kummatkin näistä omille paikoilleen. Weberin arvovapausteesi karkeasti yksinkertaistettuna tarkoittaa tutkimuksessa sitä, että arvot ovat tärkeitä tutkimusaihetta valittaessa ja ehkä tutkimuksen johtopäätöksistä keskusteltaessa, mutta muuten tutkijan pitää olla tarkkana, että ei käsittele omia arvojaan tosiseikkoina.

Sosiaalityön kaltaisen soveltavan yhteiskuntatieteen kannalta puhdas piitäytyminen vain totuuden etsimisen missiossa tuntuu vaikealta. Soveltavassa tutkimuksessa puhdasta totuutta ei pidetä ainoana tai riittävänä arvona, vaan tutkimuksen on lunastettava oikeutuksensa useammalla rintamalla, esimerkiksi tuomalla jotakin uutta käytännön työhön tai sen reunaehtojujen ymmärtämiseen. Jo itse soveltavan tutkimuksen ideaan on sisäänrakennettu ajatus siitä, että syntyy tutkimustietoa voidaan tavalla tai toisella hyödyntää alan käytännöissä (ks. laajemmin yhteiskuntatieteissä esim. Rolin, Kakkuri-Knuutti & Henttonen 2006). Tämän tosiseikan myöntäminen ei kuitenkaan poista Weberin esittämiä kiusallisia kysymyksiä sosiaalityönkään agendalta. Kun yleisesti ajatellaan, että vain tosiasioista voidaan kiistellä ja arvot ovat seikkoja, joiden välillä ei ole helppoa käydä rationaalista keskustelua, on tietysti perusteita väittää Weberin tavoin, että tutkijan olisi syytä pitää omat arvonsa ja tutkimuksen tekeminen toisistaan erillään. Yksi ratkaisu Weberin arvovapausteetin aiheuttamaan haasteeseen voisi olla kanta, jonka mukaan vain sellainen tutkimus, jonka tekijä sitoutuu sosiaalityön kansainvälisesti hyväksytyihin arvoihin, voi olla sosiaalityön tutkimusta. Sosiaalityön tutkimusta olisi vain sellainen tutkimus, jossa nojaututaan arvoihin, joihin ammatillinen sosiaalityö on kansainvälisesti sitoutunut (International Federation of Social Workers 2017) tai suomalainen sosiaalityöntekijöiden liitto Talentia (2017) hyväksynyt. Näin ajatellen sosiaalityön tutkimuksen missiota voitaisiin pitää jossakin mielessä globaalina, yleisiin sosiaalityön tavoitteisiin kytkeytyvänä. Toisaalta voidaan perustellusti kysyä, miksi juuri näitä (IFSW:n ja Talentian) arvoja tulee pitää universaaleina. Esimerkiksi sosiaalityön keskeisinä arvoina pidetyt ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus voivat joskus olla keskenään jopa ristiriidassa, jonka vuoksi sosiaalityön arvoperustan tulisi olla universalistisen sijaan pluralistinen (esim. Hugman & Bowles 2012, 150–155). Myös

Butler (2002), joka on laatinut erityisesti sosiaalityön tutkimusta käsittelevät tutkimuseettiset ohjeet, näkee, että tutkimuseettinen koodisto on arvokas sen tuottaman keskustelun ja kritiikin näkökulmasta, eikä niinkään universaalina ohjenuorana.

Sosiaalityölle ominaisten *tutkimusaiheiden valinta* voidaan nähdä merkittävänä juuri yhteiskuntatutkimuksen humanistisen ja eettis-poliittisen tehtävän näkökulmasta (Plummer 2001, 90–91; Pösö 2008, 95). Tietyn aiheen tutkittavaksi ottaminen voidaan nähdä eettisenä valintana (Pohjola 2003, 59–60) ja siten sosiaalityön missioon kiinnittyvänä elementtinä. Sosiaalityössä tutkitaan usein aiheita, jotka eivät kiinnosta valtavirtaa, joista ei haluta tietää tai jotka halutaan jopa unohtaa (esim. Laitinen 2004; Pösö, Enroos & Vierula 2010). Yhtenä sosiaalityön tutkimukselle tyypillisenä missiona, vaikka ei välttämättä ainutlaatuisena, voidaankin nähdä esimerkiksi yhteiskunnan marginaalissa olevien ihmisten asioiden ajo tai esille tuominen (Pösö 1986; 1993; Metteri 2004; 2012; Ellonen & Pösö 2014; Nikupeteri 2016; Enroos, Heino & Pösö 2016; vrt. esim. Suoranta & Ryyänänen 2014). Sosiaalityön tutkimuksen yhteydessä puhutaan esimerkiksi ”äänen antamisesta”. Suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa alettiin 1980-luvulta alkaen kiinnittää enemmän huomiota Jokisen ja Juhilan (2005, 292) mukaan muun muassa asiakkaan asemaan ja oikeuksiin, joista he mainitsevat esimerkkeinä Rostilan (1988), Niirasen (1990) ja Pohjolan (1994) tutkimukset. Sosiaalityön tutkimus yrittää tehdä ymmärrettäväksi heikompiensaisten ihmisten tilanteita: yleiset asenteet esimerkiksi työttömiä, asunnottomia, päihteidenkäyttäjiä tai psyykkisesti sairastuneita kohtaan voivat olla joskus varsin kovia ja yksilöitä tuomitsevia. Missio ei voi kuitenkaan jäädä vain näkyväksi tekemiseen tai äänen antamiseen. Sosiaalityön tutkimuksen tehtävänä on huomion kiinnittäminen esimerkiksi yhteiskunnallista eriarvoisuutta luoviin rakenteisiin ja käytäntöihin (esim. Sipilä 1979; Pohjola, Laitinen & Seppänen 2014).

Ammatillisessa sosiaalityössä on hyvin pitkään lähdetty siitä, että auttaminen tulee mahdolliseksi vain yhdessä tekemällä (ks. esim. Laitinen & Niskala 2013). Tästä lähtökohdasta voidaan puhua esimerkiksi yhteisenä toimijuutena (Eskola 1991; Rostila 1988) tai dialogisuutena (Seikkula & Arnkil 2009). Palvelujen käyttäjien ottaminen mukaan tutkimuksen suunnitteluun

ja toteuttamiseen on sekin tullut yhä tärkeämmäksi hyvän tutkimuksen kriteeriksi (Beresford 2000; Beresford & Evans 1999). Nähdään, että asiakasnäkökulma tulee ottaa huomioon jo tutkimuskysymysten asettelussa. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa kriittinen sosiaalityön tutkimusperinne on vahva, ja sen missiona nähdään olevan yhteiskunnallisten muutosten aikaansaaminen asiakkaiden eduksi. Suomalaisessakin kontekstissa radikaali asiakasnäkökulma on ollut aikanaan paljon esillä, mutta välillä taas kadonnut kuta kuinkin näkymättömiin. Mirja Satka (2005, 312) kirjoittaa, että 1960–70-lukujen radikaalista sosiaalityöstä nousseen asianajotehtävän mukaan sosiaalityön tulee ”*taistella kohtuuttomuuden kohteeksi joutuneiden sijasta oikeudenmukaisen hyvinvointipolitiikan toimeenpanon puolesta kaikilla niillä välineillä, jotka oma osaamisemme sosiaalisen asiantuntijoina meille mahdollistaa.*” Tällä hetkellä näyttää siltä, että radikaali, rakenteellista työtettä korostava näkökulma on tekemässä paluuta, vaikka etsiikin vaikuttamisen väyliä. Uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014, 7 §) korostaa rakenteellisen sosiaalityön merkitystä. Yliopistot reagoivat lisääntyvään osaamistarpeeseen muun muassa toteuttamalla rakenteelliseen sosiaalityöhön suuntautuvan sosiaalityöntekijöiden erikoistumiskoulutuksen vuosina 2016–2018 (ks. Sosnet 2017).

Hyvinvointivaltion murtuminen ja eriarvoistumiskehityksen vahvistuminen voidaan nähdä asiana, joka korostaa sosiaalityön nykytutkimuksen miseria ja merkittävyyttä. Tutkimuksella voi olla paljon annettavaa eriarvoisuutta koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sosiaalityön tutkijoiden onkin helppo yhtyä taloustieteilijä Thomas Pikettyn kantaan, jonka mukaan yhteiskunnallinen eriarvoisuus on tila, josta meille kaikille kertyy kokemusta ja josta voidaan muodostaa poliittisia kantoja. Tutkimusta tarvitaan muodostamaan perustaa, jolta eriarvoisuudesta voidaan käydä rationaalista väittelyä. Piketty (2016) kirjoittaa, että

ilman tarkkaan määritelyjä lähdeaineistoja, menetelmiä ja käsitteitä siitä voidaan väittää mitä tahansa. Yhden mielestä tuloerot vain kasvavat ja vääritys valtaa alaa maailmassa. Toisen mielestä tuloerot kaventuvat luonnostaan ja tasoittuvat itsestään eikä siunattua tasapainoa pidä missään tapauksessa järkyttää puuttamalla siihen. (Mt., 15.)

Pikettyyn (2016) mukaan tutkimus auttaa tarkentamaan keskusteluasetelmaa, paljastamaan hämäyksen ja näennäistotuudet sekä arvioimaan kriittisesti kaikkea. Tällä tavalla toimiessaan tutkimus voi johtaa maailman muuttumiseen paremmaksi. Suomalaista yhteiskuntatieteellistä tutkimusta ja sen yhteiskunnallista tehtävää on tarkasteltu seikkaperäisesti kirjassa *Tutkimuksen kansallinen tehtävä* (Muhonen & Puuska 2014). Sosiaalityön tutkimusta haasteineen, vaikeuksineen ja tavoitteineen voidaan katsoa myös osana näitä kirjassa kuvattuja kysymyksiä (erityisesti Ronkainen, Suikkanen & Kunnari 2014).

Myös tavoitteet ja ihanteet liittyvät missioon ja tutkimuksen mielekkyyden ja merkityksellisyyden perustelemiseen. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka on sosiaalityön tutkimuksen mission näkökulmasta merkittävä osa tutkimusta. Brittiläinen Roger Smith (2009) tarkastelee kirjassaan *Drivers, demands and constraints in social work research* sosiaalityön tutkimusta tekemään ajavia seikkoja, sosiaalityön tutkimukseen liitettyjä vaatimuksia ja tutkimuksen rajoituksia sekä sitä, mitä sosiaalityön tutkimuksella yritetään tavoitella (mt. 17–35). Smithin mukaan sosiaalityön tutkimuksen aiheet eivät ole vain valintakysymyksiä:

Meidän tulee hyväksyä, että sosiaalityön tutkimus ei ole, eikä sitä voi tai tule tarkastella puhtaasti pelkkänä tutkimuksena. Tämä siksi, että kentän ja tutkimuskohteiden ihmiset ovat niitä, joihin tutkimuksen tulokset vaikuttavat ja jotka voivat hyvin olla suoraan osallisina tutkimusprosesseissa. (Smith 2009, 20–21.)

Missio voi olla luonteeltaan myös metodologinen tai epistemologinen. Sosiaalityön tutkimuksen epistemologisia ja ontologisia valintoja ei ole viime aikoina pohdittu sosiaalityön kannalta kovin paljoa. Historiallisten tapahtumakulkujen suunnasta tätä kysymystä ovat katsoneet Arja Jokinen ja Kirsi Juhila (2005), jotka kuvaavat sosiaalityön tutkimuksen lähihistoriaa, aikaa 1980-luvun alusta 1990-luvun lopulle sosiaalityön tutkimuksen ja siinä tapahtuneiden siirtymien kautta. He arvioivat 1980-luvun alun yhteiskuntalähtöisten kontrollia korostavien makroteorioiden ja sosiaalityön ammatista lähtevien normatiivisten jäsenysten välimatkan melkoisen suureksi ja näkivät, että näiden kahden näkökulman välistä puuttui sosiaalityölle olennainen pala (mt. 291; ks. myös Hänninen 1990). 1980-luvulla yhteiskuntatieteissä voimistui laadullinen tut-

kimus ja kiinnostus ihmisten toimintaan, kokemuksiin sekä kulttuuriseen näkökulmaan. Laadullinen tutkimus nivoutui moniin sosiaalitieteellisiin keskusteluihin, joista Jokinen ja Juhila (2005) nimeävät sosiaalityöhön vaikuttaneiksi suuntauksiksi sosiaalipsykologian (ihmisten toiminta sosiaalisissa yhteyksissään), naistutkimuksen (käsitteiden problematisointi, sukupuolierityiset käsitteet ja osallisuuden näkökulma esiinnousu) sekä elämäntapa- ja kulttuuritutkimuksen (mt. 292–294). Aiemmin Ulla Mutka (1998) käsitteli kirjassaan *Sosiaalityön neljäs käänne* sosiaalityötä siinä yhteiskunnallisessa murroksessa, jossa tieteellisen tiedon etuoikeutettu asema alkoi kyseenalaistua. Hän näki, että erityisesti kirjoittaminen ja pienet tarinat arjesta tekevät sosiaalityöstä merkityksellistä ja ymmärrettävää.

Jokisen ja Juhilan mukaan (2005, 295) laadullisen tutkimuksen vahvistuminen suuntasi pohtimaan todellisuuskäsityksen ja laadullisten aineistojen analyysin yhteyksiä ja pohdinta johti ihmistieteiden kielelliseen/diskursiiviseen käänteeseen. Vaikka käänne oli yleinen, sitä voidaan Jokisen ja Juhilan näkemyksen mukaan kuvata myös sosiaalityölähtöiseksi, sillä sosiaalipoliittisten makroteorioiden riittämättömyys sosiaalityön jäsentämiseen ja tarve kehittää aiempaa asiakaslähtöisempiä ammattikäytäntöjä haastoiivat käytäntöjen vuorovaikutukselliseen tutkimiseen (mt. 297–301). Muutos tutkimusorientaatiossa liittyi siihen, että tarvittiin sosiaalityön omista kysymyksenasetteluista lähtevää tutkimusta, jota Jokisen ja Juhilan (2005) mukaan syntyikin runsaasti sosiaali- ja auttamistyön, ammattikäytäntöjen ja niihin liittyvien asiakaskokemusten suunnista. He myös näkivät, että sosiaalityön käytäntöjä koskevien tutkimustapojen monimuotoistuttua olisi tarpeen analysoida edelleen niitä painotuksia ja suuntauksia, joita tutkimuskentiltä löytyy nykyisin (mt. 301).

Vuonna 1999 ilmestyneessä teoksessa *Reconstructing social work research*, jonka toimittajina olivat Synnöve Karvinen, Tarja Pösö ja Mirja Satka, tavoitteena oli puolestaan antaa käsitys suomalaisen sosiaalityön tutkimuksen silloisista ajankohtaisista teemoista ja metodologioista. Kirja korostaa, että sosiaalityössä on tärkeää käyttää sellaisia tutkimusmetodologioita ja -strategioita, jotka tavoittavat sosiaalityön ammatillista, vuorovaikutteista, sosiaalista ja eettistä erityisyyttä. Nähtiin, että erityisesti laadulliset menetelmät toimivat

tällaisessa tehtävässä. Kyösti Raunio (2001) tulkitsee edellä mainittua kirjaa kirja-arviossaan *Sosiaalityön tutkimuksen uusi suunta?* siten, että sosiaalityön tutkimuksen ominaispiirteitä ovat *paikallisuus, arvositoutuneisuus, moraalisuus ja poliittisuus, refleksiivisyys sekä merkityksellisen tiedon tuottaminen*. Raunio kiteyttää, että sosiaalityön tutkimus näyttäytyy kvalitatiivisin menetelmin tapahtuvana arjen vuorovaikutuksellisten käytäntöjen tutkimisena, jolloin metodologisina lähtökohtina korostuvat erityisesti etnografia, etnometodologia ja konstruktionismi. (Mt. 501–502.)

Laadullisessa tutkimuserinteessä on pohdittu kontekstisidonnaisuutta (esim. Gubrium & Holstein 2009). Sosiaalityön tutkimuksen ydintä voidaan nähdä olevan sellaisten sosiaalisten kontekstien, käytäntöjen tai ongelmien, joiden pitäisi tutkijan ymmärryksen mukaan tulla yhteiskunnallisen huomion kohteeksi (Orme & Briar-Lawson 2010). Sosiaalityön tutkimus ei keskity ainoastaan yksilöihin, vaan sosiaalisiin suhteisiin, ilmiöihin ja rakenteisiin ja siksi sosiaalityön tutkimukselle ominaista on tutkittavan ilmiön kontekstin perinpohjainen ymmärtäminen ja sen vahva huomioon ottaminen (ks. Gibbs 2001). Yksi viime vuosina kiinnostusta herättänyt tapa tarkastella toimijuuden ja rakenteiden suhdetta on kriittinen realismi. Kriittistä realismia soveltavia sosiaalityön tutkimuksia luonnehtivat usein pyrkimys välittömiltä empiirisiltä havainnoilta piiloon jäävien yhteiskunnallisten lainalaisuuksien tunnistamiseen ja kriittisyys vallitsevia yhteiskunnallisia, poliittisia ja taloudellisia valtarakenteita kohtaan (Mäntysaari 1991; 2005; Pekkarinen 2015a, 37–38).

Laadullinen ja konstruktionistinen tutkimus on kuitenkin edelleen valtavirtaa suomalaisessa sosiaalityön tutkimuksessa. Onkin pohdittava sitä, millaisia rajoituksia tai mahdollisuuksia laadullisen ja konstruktionistisen tutkimuksen painot tuottaa sosiaalityön tutkimukselle ja tulosten hyödynnettävyydelle tai toisaalta laajemmalle yhteiskuntapoliittiselle argumentoinnille tutkimustulosten pohjalta. Missä määrin sosiaalityön tutkimuksen tulee tuottaa ja missä määrin se tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi? Tarkastelu herättää myös pohtimaan sitä, mikä on sosiaalityön tutkimuksen merkitys juuri tässä ajassamme? Onko sosiaalityön tutkimus valtakunnallisen kehittämisen tukena tai otetaanko tutkimustietoa huomioon?

Erityinen käytäntösuhde

Sosiaalityön tutkimuksen erityislaatuisuuden voisi sanoa johtuvan ensi sijassa sen erityisestä käytäntösuhteesta. Sosiaalityön tutkimus kietoutuu usein monia muita yhteiskuntatieteitä vahvemmin ammatillisiin käytäntöihin. Kun sosiaalityön ammatilliset tehtävät ja paikat yhteiskunnassa näyttävät hyvin monimuotoisilta ja jännitteisiltä (ks. Juhila 2015), suhde tutkimuksen ja käytännön välillä ei myöskään ole mitenkään selkeä, vaan päinvastoin ristiriitainen ja hankalakin.

Kyösti Raunio (2004) kirjoittaa *Oleellinen sosiaalityössä* -kirjansa esipuheessa, että sosiaalityöstä tutkimuksena ja koulutuksena ei ole mahdollista puhua ilman yhteyttä käytäntöön. Raunion mukaan suomalaiselle sosiaalityölle on ollut ominaista vahva kytkös yhteiskunnallisen järjestelmän määrittämiin tehtäviin ja sosiaalityö on mahdollistunut osana palvelujärjestelmää. Kytkös on myös tarkoittanut vahvaa ammatillistumista. Parhailaan on meneillään murrosvaihe, kun sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä tiivistetään ja ammattilaisten roolit muuttuvat. Viime vuosina ”sosiaalisen” esillä pitäminen on nähty tärkeänä, kun SOTE-uudistusta on kritisoitu sosiaalipoliittisen näkökulman unohtamisesta ja terveydenhuollon uudistamistarpeista lähteväksi (esim. Kröger 2017). Perustellusti voi kysyä, miten sosiaalinen ja sosiaalityö näkyvät tulevassa palvelujärjestelmässä ja mitä uudistuva toimintaympäristö tarkoittaa sosiaalityön tutkimukselle?

Raunion mukaan suomalaisen sosiaalityön toiminnalliset lähtökohdat kiinnittyvät arvojen ja tiedon lisäksi vahvasti myös yhteiskunnalliseen ympäristöön. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella sosiaalityön käytäntöä myös toimintamuotoina, toimintatapoina ja toiminnallisina perspektiiveinä.

Sosiaalityön perustana oleva tieto on moninaista ja jännitteistä. Varsinkin tieteellinen tutkimus ja tätä tekevät instituutiot pyrkivät vaikuttamaan sosiaalityön perustana olevan tiedon määrittämiseen. Tieteellisen tiedon korostaminen on myös professionaalista asemaansa parantamaan pyrkivän sosiaalityön ammattikunnan tavoite. Tutkimuksen tuottama tieto on kuitenkin jännitteisessä suhteessa välittömästi käytännön toiminnassa saatuun tietoon. Jännitteitä käytännössä työskenteleville aiheuttaa myös tieteellisen tutkimuksen asettama vaatimus reflektiivisen ja vuorovaikutteisen tiedonmuodostuksen omaksumisesta. (Raunio 2004, 100.)

Mirja Satka (2005, 312) näkee, että kun ammatillaiset kykenevät liittämään kansalaisten kokemuksia erilaisiin professionaalisiin ja institutionaalisiin yhteyksiin ja kun kyseistä ”tietoa tulkitsee samanlaisen käytännöllis-tieteellisen tiedon läpikotaisin tunteva sosiaaliryön tutkija ... ollaan ihmiskeskeisen yhteiskuntatutkimuksen ytimessä”. Satka (2005, 312) myös mainitsee sosiaaliryön tutkimuksia, jotka ylittävät tieteenalojen, instituutioiden sekä tieteellisen ja käytännöllisen tiedon rajoja lähtökohtanaan kansalaisten elämäntulon ja järjestelmien tai hyvinvointivaltion ammattilaisten kohtaamisen perspektiivi (mm. Metteri 2004; Pohjola 1994; Granfelt 1998).

Sosiaaliryön tiedeluonnetta on joskus pyritty kartoittamaan kokonaisvaltaisesti. Yksi merkittävimmistä yrityksistä on ollut Silvia Staub-Bernasconin (2007) järkälemäinen ”*Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft*”, jossa kirjoittaja kehittää teoriaa sosiaaliryöstä toimintatieteenä, nojaten syvälliseen oppialan historian tuntemukseen. Staub-Bernasconi erottaa toisistaan tieteellisen ja toimintatieteellisen työskentelyn. Tieteen tehtävänä on ”vain” totuuden tavoittelu, mutta toimintatieteellisen työn pitää pyrkiä tutkimuksen keinoin muuttamaan maailmaa ja auttamaan ihmisiä heidän käytännöllisissä ongelmisissaan (Staub-Bernasconi 2007, 245–246). Staub-Bernasconin näkemys tulee lähelle erityisesti englanninkielisissä maissa yleistä näkemystä sosiaaliryön tutkimuksesta valtaistamisen (nk. empowerment-eetos) välineenä. Suomessa Lapin yliopiston tutkija Liisa Hokkanen (2014) on tarkastellut valtaistamista väitöskirjassaan erityisesti sosiaaliryön näkökulmasta ja rakentanut teoreettista mallia valtaistavan sosiaalisen asianajon orientaatiosta.

Sosiaaliryöllä ja sen tutkimuksella voidaan nähdä olevan erityinen yhteiskunnallinen näköalapaikka. Käytännön sosiaaliryössä kertyy monenlaista kokemustietoa ihmisten vaikeista tilanteista. Monien sosiaaliryön tutkijoiksi lähtevien tutkimuskiinnostus on saattanut viritä käytännön sosiaaliryöstä ja ihmisten kohtaamisista (ks. esim. Holmberg 2014). Satkan (2005, 313) mukaan sosiaaliryön kokemustieto sisältää mahdollisuuksia kertoa yhteiskunnallisista ongelmista ja niiden muutoksesta jo paljon ennen kuin tilastoja tai isoja aineistoja käyttävä sosiaalitieteellinen tutkimus tavoittaa niitä. Sosiaaliryön tutkijat pääsevät näin jo varhaisessa vaiheessa tutkimattomien asioiden äärelle. Sosiaaliryön tutkimukselle onkin ominaista jopa näkymättömien il-

miöiden äärellä oleminen ja tutkittavaksi ottaminen (esim. Pösö, Enroos & Vierula 2010; Pekkarinen 2015b). Tutkimus on näin yksi mahdollinen väline yhteiskuntakritiikkiin.

Kokemustemme mukaan sosiaalityön tutkijat näkevät tutkimuksen mielekkyyden olevan vahvasti yhteydessä sosiaalityön ammatillisiin käytäntöihin. Tutkimusten tuloksilla on merkitystä erityisesti silloin, kun ne välittyvät ammattilaisille. Kun tutkija asettuu vuoropuheluun kentän toimijoiden kanssa, sosiaalityöntekijät tai asiakkaat voivat myös esittää omia tulkintojaan, kyseenalaistaa tai jopa kiistää tutkijan tuloksia. Tutkimustulosten kestävyyttä voidaan arvioida erityisesti siitä suunnasta, miten tulokset otetaan vastaan kentällä. On nähty, että sosiaalityön tutkimusta ei ole mahdollista edes täysin erottaa sosiaalityön käytännöstä (Orme & Briar-Lawson 2010). Käytäntöyhteys ei kuitenkaan missään nimessä tarkoita teoriattomuutta, vaan tutkija tarjoaa käytännön tueksi uusia jäsennyksiä, käsitteitä ja näkökulmia. Mielekkäisyys rakentuu tällöin siitä, että teoria auttaa jäsentämään tutkittavaa asiaa uudella tavalla ja tuottaa toimintakäytäntöjen tai ajattelun muutoksia. Sosiaalipsykologi Kurt Lewin (1951) kuuluisa lausahdus ”*mikään ei ole niin käytännöllistä kuin hyvä teoria*”, on siis erityisesti sosiaalityön tutkimuksen merkityksen relevantti arviointiperuste.

Aina tutkimustiedon ja käytännön vuoropuhelu ei ole yksinkertaista. Yksi tutkimustiedon välittymisen ongelma johtuu esimerkiksi julkaistun tutkimuksen volyymin jatkuvasta kasvusta, tiedon pirstaloitumisesta ja vaikeasta saavutettavuudesta. Kansainvälisten tieteellisten lehtien säännöllinen seuraaminen on haasteellista sekä käytännön ammattilaiselle että ammattitutkijalle, sillä tieteellisiä lehtiä on valtava määrä, ja hyvinkin rajalliseen tutkimustee- maan liittyviä tieteellisiä lehtiä voi olla kymmeniä. Uusia lehtiä perustetaan koko ajan lisää. Kotimaisen tieteellisten lehtien julkaisufoorumien JUFO:n tietokannassa on noin 18 000 tieteellistä lehteä ja sosiaalityönkin lehtiä on runsaasti. Lehtiä, joiden nimessä esiintyy sana ”social work” on JUFO:n tietokannassa 46 kpl, ja Jyväskylän yliopiston Ex libris tieteellisten lehtien hakuportaali löytää niitä 85 kpl (20.5.2017). Julkaisujen suuri määrä on tietysti erinomainen asia, mutta siitä seuraa myös vaikeuksia tieteellisen keskustelun seuraamisel-

le, ellei tiedeyhteisö kehitä mielekkäitä ja käytännön ammattilaisten kannalta toimivia keinoja tutkimustulosten tiivistämiseen ja yhteen vetämiseen.

Terveystieteissä tutkitun tiedon käytettävyyttä helpotetaan laatimalla meta-analyyseja ja systematisoituja kirjallisuuskatsauksia. Meta-analyysien laatimiselle on runsaasti materiaalia, sillä jo vuonna 2009 arvioitiin, että vuosittain ilmestyi MEDLINE:ssa 2500 uutta englanninkielistä systemaattista kirjallisuuskatsausta (Liberati ym. 2009). Vuonna 1994 käynnistynyt ja nykyään 130 maahan levinnyt Cochrane-yhteistyö perustuu terveydenhuollon ammattilaisten ja tutkijoiden saumattomaan yhteistoimintaan ja olennaisilta osiltaan vapaaehtoistyöhön. Sosiaalialalla vuonna 2000 syntynyt Campbell yhteistyö³ ei ole oikein ollut samanlainen menestystarina. Näyttöön perustuvien käytäntöjen on epäilty tuhoavan sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyden koska orientaatio voi johtaa sellaisiin menetelmällisiin valintoihin, joita vierastetaan sosiaalityön eetoksen vastaisina (esim. Adams, Matto & LeCroy 2009). Evidenssillä on itse asiassa sosiaalityön historiassa ollut joskus merkittävä rooli. Yksilökohtaisen sosiaalityön perustajana pidetty Mary Richmond kirjoittaa vuonna 1917 ilmestyneessä teoksessaan *Social Diagnosis* pitkään ja perusteellisesti näytön eli evidenssin, merkityksestä tapauskohtaisen sosiaalityön tietoperustana (Richmond 1917, 55–63). Toisaalta myös 2000-luvulla on esitetty näkemyksiä siitä, että työntekijällä tulee olla eettinen velvoite käyttää ensisijaisesti sellaisia toimenpiteitä, joiden vaikuttavuudesta on olemassa tutkimusperustaista näyttöä (mm. Ainsworth & Hansen 2005). Tätä teemaa on Suomessa pitänyt esillä esimerkiksi ylisosiaalineuvos Aulikki Kananoja (esim. Kananoja 1998). Myös yhteiskunnallisesti perusteltua olisi niukkojen resurssien tehokas käyttö oikeisiin toimenpiteisiin tehottomien toimien sijaan (Ainsworth & Hansen 2005).

Sosiaalityön tutkimus on monessa maassa painokkaasti kvalitatiivista tutkimusta, ja laadullisin menetelmin kerätyn tutkimuksen yleistettävyyys on hankala kysymys, eikä meta-analyysien laatiminen lääketieteellisen tutkimuksen tapaan ole helppoa. Ongelma on osin keinotekoinen, sillä kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksia voidaan toki yhdistää systemaattisesti toisiinsa (esim.

³ Campbell yhteistyössä Pohjoismailla on ollut vahva rooli, ja yhteistyötä koordinoidaan nykyään Oslost. <https://www.campbellcollaboration.org/>

Gingerich & Peterson 2013). Muun muassa narratiivinen yhdistäminen on perinteinen ja hyväksytty tapa kuvata, mikä on yleinen käsitys asioiden tilasta. Aikanaan professori Antti Eskolan aikanaan paljon luetut sosiaalipsykologian oppikirjat rakensivat eri puolilla maailmaa tehdyistä tutkimuksista tällaista kokoavaa narratiivia. Esimerkiksi Eskolan kirja *Vuorovaikutus, muutos, merkitys* (Eskola 1982) esitti perusteellisen synteessin sosiaalipsykologiasta, mutta se on samalla myös taitavasti kerrottu tarina, korosti Jouko Jaakkola kirja-arviossaan (Jaakkola 1982).

Sosiaalityön tutkimuksen kaltaisen soveltavan tutkimuksen kannalta nykyinen tiedepolitiikka, joka arvostaa lähinnä englanninkielisissä tieteellisissä lehdissä julkaisemista, on tuottanut tilanteita, joissa tärkeätkään tutkimustulokset eivät päädy kotimaisten lukijoiden käsiin – etenkin jos yliopistokirjastojen sähköisten lehtien tietokantoihin ei ole pääsyä. Suomeksi julkaiseminen ja rinnakkaisjulkaisut ovat tärkeitä, mutta tutkijoille tutkijanuran kannalta tärkeämpää voi olla seuraava englanninkielinen julkaisu mahdollisimman korkealle arvioidussa lehdessä – ei niinkään Eskolan tavoin suurten synteessien rakentaminen ja niistä keskusteleminen kotimaisilla areenoilla.

Oli miten oli, sosiaalityön tutkimuksen pitäisi löytää alalle sopivia tapoja helpottaa tutkimuksen seuraamista. Kyse on osin siitä, että sosiaalityö on niin kiireistä, että lukemiseen ei tahdo jäädä työssä lainkaan aikaa. Lisäksi tutkimuksen tempo ja aikajänne ovat hyvin erilaisia kuin käytännön sosiaalityön tempo. On myös muistettava, että tutkijalla on vastuu välittää tutkimustuloksiaan kentälle. Eri asia on sitten se, miten tätä aktiivisuutta palkitaan tiedeyhteisössä.

Siihen nähden, miten runsasta keskustelua sosiaalityön tutkimuksen käytäntösuhde on eri muodoissaan herättänyt, ainakin suomalaisessa sosiaalityön tutkimusta koskevassa keskustelussa on pohdittu varsin vähän tutkimuksen sisältöön liittyviä erityislaatuksuuksia. Mikä oikeastaan erottaa sosiaalityön tutkimuksen muusta yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta?

Tutkimuksen herkkyyks, sensitiivisyys ja henkilökohtaisuus

Pelkästään erityinen käytäntösuhde ei tee sosiaalityön tutkimuksesta mielekäästä. Yksi tapa pohtia sosiaalityön tutkimuksen erityislaatua on miettiä sen kykyä nostaa esille kysymyksiä, jotka ilman tutkimusta jäisivät piiloon. Tätä voisi kutsua (paremman käsitteen puutteessa) tutkimuksen herkkyydeksi. Eettisesti sensitiivisiä aiheita tutkitaan toki kaikissa yhteiskuntatieteissä. Sosiaalityön tutkimuksen erityispiirteitä on etsitty myös tutkimusetiikasta (esim. Butler 2002). Kyse on myös muusta kuin tutkimusetiikasta – toki herkkyyks, sensitiivisyys ja henkilökohtaisuus kietoutuvat vahvasti osaksi tutkimuseettisiä pohdintoja.

Sosiaalityön tutkimuksessa on usein kysymys erityisen vaikeista ja haastavista teemoista, jotka tutkija on enemmän tai vähemmän itse valinnut tutkimuksen kohteeksi. Voidaankin pohtia sitä, onko vaikeilla ja emotionaalisesti kuormittavilla tutkimusaiheilla sosiaalityön tutkimuksessa jokin erityinen tarkoitus? Kuten edellä esitimme, heikompiosaisten puolustaminen tutkimuksen asianajotehtävänä voi olla paitsi yleinen sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyteen ja missioon liittyvä erityispiirre, myös henkilökohtainen missio, kuten pitkäaikaistyöttömien tukeminen (Kotiranta 2008) tai lastensuojelun tietopohjan vahvistaminen (Heino 2016). Tällöin sosiaalityön asiantuntijuus ja tutkijuus kietoutuvat yhteen.

Monesti sosiaalityön tutkimuksen teemat ovat sensitiivisiä. Perhetutkimuksen näkökulmasta sensitiivisyyttä tarkastelevat Kallinen, Pirskanen ja Rautio (2015, 15) erottavat sensitiiviset aiheet, sensitiiviset kohderyhmät ja sensitiivisen tutkimuksen toisistaan. Jaottelu on ehkä hiukan keinotekoinen, mutta osoittaa sensitiivisyyden monimuotoisuutta. Kirjoittajien mukaan sensitiivinen aihe voi olla sellainen, josta tutkimukseen osallistuvalla on omakohtaisia, esimerkiksi häpeää aiheuttavia kokemuksia. Erilaiset aiheet voivat olla eri tavoilla sensitiivisiä. Sensitiivisiä teemoja tutkittaessa on tärkeää koettaa tarkastella tutkimusasetelmaa tutkimukseen osallistuvan ihmisryhmän näkökulmasta. (Kallinen ym. 2015, 15–20.) Tutkittavien oman näkökulman huomioimisen tärkeydestä kertoo, että Britanniassa tutkimuseettiseen käsittelyyn liittyy nykyään aina tutkittavien edustajien kuulemismenettely (Ramon 2016).

Sosiaalityön tutkimuksen yksi erityislaatu on se, että monet tutkimusaiheet ovat tutkijalle emotionaalisesti raskaita. Esimerkiksi parisuhdeväkivalta (Lindqvist 2009; Nyqvist 2001), vaino (Nikupeteri 2016) tai lasten seksuaalinen hyväksikäyttö (Laitinen 2004) ovat teemoja, joita tutkimalla joutuu pohtimaan perusteellisesti omaa suhdettaan tutkittavaan asiaan. Tutkijan on löydettävä tapa käsitellä esimerkiksi omia surun, vihan, säälin, epätoivon ja ahdistuksen tunteitaan. Muun muassa lastensuojelussa on hyvin runsaasti teemoja, joiden tutkiminen edellyttää tutkijalta henkilökohtaisia pohdintoja (ks. esim. Forsberg & Autonen-Vaaranieniemi 2012; Aarnio 2016). Pösö (2006, 122) pohtiikin, että ehkä kaikki huono-osaisuuteen, erilaisuuteen ja syrjäytymiseen liittyvä tutkimus on emotionaalisesti kuormittavaa. Emotionaalisuus voidaan hänen mukaansa nähdä osana kriittisen tietämisen tapaa, vaikka se sisältääkin monia haasteita. Joskus voimakkaiden tunteiden voidaan pelätä ohjaavan tutkimusta tai tulkintaa liiaksi (Pösö 2006). Millainen paikka tunteilla tutkimuksessa sitten on? Tutkijan tunteet voidaan nähdä myös tutkimusaineistona ja tutkimuksen oleellisena tietoa tuottavana elementtinä, kuten Pösö kuvaa:

Se, että joidenkin haastattelujen lukeminen kerta toisensa jälkeen sai kyyneleet silmiini, oli ilman muuta kuormittavaa, mutta samalla ne olivat toistuva muistutus siitä, että kerrottu oli jossakin määrin kohtuutonta, surullista ja julmaa. Ja muistutus siitä, että muistiinpanot eivät olleet vain tekstuaalista maailmaa vaan elivät suhteessa konkreettisten, elävien – pahoinpideltyjen, toistuvasti hylättyjen ja väärinkäytettyjen – ihmisten kertomaan ja sen kuulemiseen. (Pösö 2006, 124–125.)

Ote tuo näkyviin, että sosiaalityössä ja sen tutkimisessa ollaan vahvasti kiinni ruumiillisuudessa, henkilökohtaisuudessa ja intiimisyudessa. Sosiaalityö ei ole vain byrokratiaa, vaan myös tuoksuja, likaa, tunteita, mustelmia ja niin edelleen (ks. esim. Ferguson 2011.) Tämä on yksi perustelu sille, miksi konstruktionistisen tutkimuksen rinnalle kaivattaisiin erilaisia tutkimusotteita, jotka aavaavat realistista maailmaa ja ihmisten elämää uusin tavoin.

Sosiaalityön tutkimuksen edellä koottujen ihanteiden tai tavoitteiden, kuten kontekstin ymmärtämisen, monivivahtaisen tiedon tavoittamisen ja osallisuuden vahvistamisen huomioon ottaminen tutkimuksessa tarkoittaa sitä, että tutkija laittaa itsensä monin tavoin alttiiksi ja asettuu myös itse katseiden, arviointien ja analyysien kohteeksi (Pösö 2006, 121; Granfelt 2004;

1998; Aarnio 2016). Tämän luvun alussa lainattu Ian Shaw (2007) piti tutkimuksen asettumista sosiaalityön palveluja käyttävien ihmisten arvioitavaksi niin tärkeänä, että se voidaan nähdä yhtenä hyvän sosiaalityön tutkimuksen kriteereistä. Tutkijan osallistuminen ja itsensä alttiiksi laittaminen muuttaa Pösön (2006, 124) mukaan tarkastelua, ja tutkittavasta asiasta voi alkaa näkyä yllättäviäkin asioita, sillä

se, mikä tuntui olevan lähellä, voi kadota hetken kuluttua kauas, Katset, aistit, tunteet ja kosketukset sitovat läheltä eri tavoin kuin kaukaa. Puhetta-kaan ei voi säädellä ja lukea vain paperilta, vaan on kohdattava se ihminen, joka puhuu. Hiljaisuus tai sanattomuus kuuluu läheltä eri tavoin kuin kaukaa. Tutkija ei siis vain mene paikan päälle vaan paikka menee tutkijaan. (Pösö 2005, 120.)

Herkkyyden ja tunteiden mukana olo sosiaalityön tutkimuksessa johtuu osaltaan tutkimuksen käytäntöyhteydestä ja henkilökohtaisuudesta.

Myös tutkimusten raportointi on sosiaalityön tutkimuksessa joskus varsin henkilökohtaista – vaikka kaikki tieto ei olekaan helposti sanallistettavissa tutkimusraportin muotoon (Pösö 2006). Leena Eräsaaren (1990) elämästään kirjoittama raportti Helsingin kaupungin sosiaaliviraston huoltotarkastajana on edellä esitetyn lainauksen lisäksi tästä hieno esimerkki. Sosiaalityön tutkijat kohtaavat myös erilaisia ympäristön esittämiä (moraalisia) kannanottoja tutkiemiensa aiheiden tiimoilta, jotka voivat vaikuttaa tutkijan elämään (esim. Hurtig 2013).

Tutkimuseettisillä kysymyksillä on erityinen merkitys, kun tutkimus kohdistuu ihmisiin haavoittuvissa elämäntilanteissa (esim. Davidson 2004). Tutkijan arvot ja ymmärrys tulevat näkyviksi erilaisin tavoin tutkijan käyttämässä käsitteistössä (Granfelt 2004, 149; Helavirta 2011, 50; Enroos 2015). Yhteiskunnan marginaaleissa elävien ihmisten elämää tutkittaessa tutkimuskohdetta arvottavat, käsitteellisten valintojen kautta tehtävät sitoumukset nähdään sosiaalityön tutkimuksessa hyvin merkityksellisinä (Granfelt 2004, 149; Pohjola 1994, 7–27). Mikäli tutkimus soveltaa kritiikittä tutkimuskäsitteitä tai luokittelee ihmisiä siten, että tutkimus uusintaa erilaisia tutkittaviin kohdistuvia leimoja, ei sosiaalityön mission voida nähdä toteutuvan (ks. esim. Strier 2007). Viime vuosina yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa onkin ko-

rostettu huolellista tutkimuseettisten kysymysten tarkastelua osana tutkimusprosessia. Laitinen ja Uusitalo (2007, 317) kirjoittavat sensitiivisen tutkimuksen näkökulmasta, että ”*eettisesti kelvollinen tutkimus vaatii tutkijalta luovimista ristiriitaisten suhtautumistapojen, asenteiden ja tunteiden sävyttä-mässä kontekstissa.*”

Erityisesti sosiaalityön tutkimuksessa etiikan on nähty kietoutuvan normiperustaisen tutkimusetiikan sijaan vahvasti koko tutkimusprosessiin: tutkimusaiheen, näkökulman, käsitteiden ja metodien valinnasta lähtien aina tutkimusten tulosten vaikutuksiin saakka (Pösö 2008). Sosiaalityön tutkimuksessa yritetään välttää esimerkiksi marginaaleissa elävien ihmisten patologisoimista ja leimaamista sekä rakenteellisten ongelmien nimeämistä yksilöiden heikkouksiksi, tai erilaisia normatiivisia asenteita (Granfelt 2004, 150; Pösö 2008). Käsitteiden ja metodien lisäksi myös tutkijan vuorovaikutus tutkimuskohteen kanssa osaltaan rajaa tutkimusta (Pösö 2005, 127). Pösö toteaa, että vaikeissa ja sensitiivisesti haastavissa aiheissa rajausta ja valikointia voi tapahtua paljon. Toisin tietäminen ei ole vapaa odotuksiin ja normeihin sopeutumisesta tai niiden vastustamisesta sopivalla tavalla. Tavoitteena on nähdä tarkasti, läheltä ja toisin.

Epävarmuuden ja eettisen herkkyyden voidaankin nähdä olevan merkittävä osa sekä sosiaalityöntekijän että sosiaalityön tutkijan ammattitaitoa vaikeiden asioiden ja ihmisyyden äärellä, vaikka Pösön (2006, 129) mukaan sosiaalisten ongelmien ja elämäntilanteiden tutkimuksessa on tällaiselle lähestymistavalle nykyään yhä harvemmin tilaa, kun peräänkuulutetaan tarkkoja tuloksia, tutkijan selityksiä ja selkeitä toimenpide-ehdotuksia ongelmien poistamiseksi.

Sosiaalityön tutkimuksen mielekkyys, missio ja ominaispiirteet

Edellä esitetty tarkastelumme osoittaa, että sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyttä ja missiota voidaan lähestyä monin tavoin, mutta yksinkertaista tai selkeää vastausta siihen, mitä mielekkyys erityisesti sosiaalityön tutkimuksessa tarkoittaa ja mikä sen erottaa muista yhteiskuntatieteistä, ei voida suoralta kädeltä antaa. Väitämme kuitenkin, että sosiaalityön tutkimukseen liittyy

joitain erityispiirteitä, jotka painottuvat yksittäisissä tutkimuksissa ja lähestymistavoissa eri tavoin.

Olemme tarkastelleet sosiaalityön mielekästä tutkimusta ennen muuta soveltavana yhteiskuntatieteellisenä tutkimuksena (vrt. Muhonen & Puuska 2014). Soveltavaa tutkimusta voidaan pitää tyypillisenä sosiaalityössä, vaikka myös perustutkimuksen kaltaista sosiaalityön tutkimusta on olemassa. Sel-laiseksi voisi kutsua kaikkea sitä tutkimusta, joka luo perustaa muulle sosiaalityön tutkimukselle. Tyypillistä soveltavalle sosiaalityön tutkimukselle on käytäntösuhde, joka sisältää paitsi oletuksen tuotettavan tiedon käytettävyydestä päätöksenteon tukena ja hyödynnettävyyttä koskevia oletuksia ammatillisessa auttamisessa, myös käsityksen siitä, että tutkimukseen osallistuvien ihmisten tulee voida vaikuttaa tutkimuksen toteuttamiseen. On jopa esitetty, että sosiaalityön tutkimus on yksi sosiaalityön ilmenemismuoto (Fraser 2009). Sosiaalityön tutkimuksissa mainitaan usein äänen antaminen tai asianajo, jotka ovat myös sosiaalityön käytäntöihin kietoutuvia asioita. Tästä näkökulmasta soveltava sosiaalityön tutkimus voi olla mielekäs paitsi tutkijalle itselleen, myös esimerkiksi sosiaalityöntekijöille ja muille tutkimuksessa mukana olleille ihmisille (asiakkaille).

Mielekäs tutkimus tuo eri osapuolille kokemuksia siitä, että tutkimuksen avulla voidaan tuottaa tietoa yhteiskunnallisista epäkohdista, kehittää käytäntöjä ja vaikuttaa asioihin. Mielekkyys on tällöin myös henkilökohtaista. Ammatillisen mielekkyyden näkökulmasta kysymys on siitä, millaista mielekkyyttä ja merkityksiä tutkimuksella on sosiaalityön toimintaympäristöjen, käytäntöjen ja sosiaalityöntekijöiden kannalta. Mielekkyys syntyy esimerkiksi toimivien ja asiakkaita auttavien käytäntöjen selvittämisestä tai uusien käsitteellisten jäsenysten luomisesta, joita voidaan hyödyntää erilaisilla sosiaalityön kentillä. Koska sosiaalityön tutkimuksessa tutkittavat ilmiöt ja käytännöt koskevat usein haastavissa elämäntilanteissa olevien ihmisten elämää, tutkimus on vahvasti henkilökohtaisiin ja ammatillisiin arvoihin sidottua: sosiaalityön tutkimukset voivat olla puheenvuoroja esimerkiksi eriarvoistumista vastaan. Herkkyyden, sensitiivisyyden ja tunteiden läsnäolo sosiaalityön tutkimuksessa johtuu osaltaan tästä vahvasta käytännön ja tutkimuksen yhteenkietoutumisesta sekä arvosidonnaisuudesta. Sosiaalityön tutkija ei pääse

helpolla, mikäli hän ottaa vakavasti ja monipuolisesti huomioon nämä sosiaalityön tutkimuksen ominaisuudet.

Sosiaalityön tutkimuksessa keskeisenä pidetään tiedon tuottamista sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi. Koska sosiaalityön tutkimus tavoittaa etulinjassa suurten yhteiskunnallisten muutosten merkityksiä ihmisten arkielämässä, sosiaalityön tutkimuksella voidaan nähdä olevan isojen rakenteellisten ja ammatillisten käytäntöjen muutoksessa merkittävä rooli tehdä myös moraalisia kannanottoja sen suhteen mitä muutokset tarkoittavat ihmisille. *Sosiaalityön yhtenä merkittävimmistä missioista voidaankin pitää sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelua* (ks. Orme & Briar-Lawson 2010). Mielekkään sosiaalityön tutkimuksen tehtävänä voi nähdä muun muassa uuden tiedon tuottamisen epätasa-arvoisista tilanteista, yhdessä tutkimisen sekä eettisesti kestävät, ihmisiä kunnioittavat ja ilmiöille oikeutta tekevät metodologiset ja käsitteelliset avaukset. Mielekkyyttä on tärkeä katsoa myös siitä näkökulmasta, mitä annettavaa tutkimuksella on yleisemmin sosiaalityön tutkimukselle tai muulle yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle: onko tutkimus tyypillisesti paljon tutkittu aihe ja metodisesti valtavirtaa, vai kenties uudenlaista orientaatiota esiin nostava? Tai millaisia teoreettisia ja käytännöllisiä tuloksia tutkimus tuo tutkimuskenttään ja -keskusteluihin? Merkityksellinen, mielekäs sosiaalityön tutkimus on ilmiöperustaista ja yhdistelee eri tieteenalojen tietoa ja tapoja tutkia – kontekstia unohtamatta.

Peräänkuulutamme myös jatkossa sosiaalityön tutkimuksen tutkimisen tarkastelua. Tässä olemme keskittyneet erityisesti suomalaisen sosiaalityön tutkimukseen. Sosiaalityön tutkimus on viime vuosina voimakkaasti kansainvälistynyt. Erityisesti tämä koskee eurooppalaista sosiaalityön tutkimusta, kun vertauskohtana on amerikkalainen tutkimusperinne, joka on aika itseriittoista. Eurooppalaisella sosiaalityön tutkimuksella on omat erityispiirteensä jotka johtuvat esimerkiksi monessa maassa vielä vahvana olevasta universalistisesta sosiaalipolitiikasta (Lorenz 2008). Samoin kuin on mahdollista väittää, että eurooppalainen sosiaalityön tutkimus on jossakin määrin omanlaistaan verrattuna esimerkiksi kehittyvissä maissa tehtävään sosiaalityön tutkimukseen tai yhdysvaltalaisiin tutkimustraditioihin, suomalaisellakin tutkimuksella on erityiset piirteensä verrattaessa sitä muuhun eurooppalaiseen tutkimuk-

seen. Suomalainen tutkimus tulee pieneltä kielialueelta ja tutkimusperinne on meillä vielä varsin lyhyt. Tutkijoilla, jotka tutkivat pääasiassa suomalaisten sosiaalipalvelujen ja sosiaaliryön kannalta relevantteja kysymyksiä suomeksi, on edelleen paikkansa tutkimuskentässä. Esimerkiksi implementaatio- ja evaaluaatiotutkimuksia tarvitaan, vaikka niitä tuskin voi kutsua sellaiseksi huippututkimukseksi, jollaista opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen Akatemian ja yliopistojen johdon strategiapapereissa havitellaan.

Yhteenvetona voimme todeta, että sosiaaliryön tutkimuksen mielekkyys voi näyttäytyä hyvin monenlaisena riippuen siitä, mistä suunnasta sitä tarkastelee. Tutkimuksen erilaiset kohdeyleisöt ovat olennaisia tutkimusta arvioitaessa. Tutkimus voi olla mielekässtä paitsi asiakkaiden näkökulmasta, myös yleisesti kansalaisten kannalta. Tutkimus voi tuottaa sosiaalipoliittisesti merkittäviä seurauksia, poliittiseen prosessiin tuotettuina ”ammuksina”: sosiaaliryön tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää vaikkapa eduskuntakeskusteluissa väiteltäessä eriarvoisuuden lisääntymisestä tai syrjäytymisen ehkäisystä.

On hyvä kysyä, kenelle tutkimus on mielekässtä ja millaista mielekkyyttä se pitää sisällään. Kun yleisiä tieteen missioita ovat esimerkiksi totuuden etsiminen ja tieteen edistäminen, sosiaaliryön tutkimuksen ominaispiirteiden ja merkitysten tarkastelu on tuonut näkyviin sosiaaliryön tutkimuksen missioita, kuten huomion kiinnittämisen yhteiskunnallista eriarvoisuutta luoviin rakenteisiin ja käytäntöihin. Sosiaaliryön tutkimukselle tyypilliset missiot sisältävät myös ammatillisia ja henkilökohtaisia missioita, jotka kietoutuvat toisiinsa monenlaisin tavoin ja painotuksin. Mielekäs sosiaaliryö ja sen tutkimus tarvitsee monimuotoisia käsityksiä ja näkökulmia. Näitä erilaisia lähestymistapoja sosiaaliryön tutkimuksen mielekkyteen ja missioon tulee näkyviin tämän kirjan artikkeleissa.

Kirjan rakenteen esittely

Kirja avaa sosiaaliryön tutkimuksen mielekkyyttä monista suunnista, erilaisin puheenvuoroin ja menetelmin. Tekstit tuovat näkyviin miten monimuotoisista elementeistä sosiaaliryön tutkimuksen mielekkyys koostuu. Sosiaaliryön tutkimuksen mielekkyyttä ja muuttuvia merkityksiä tarkastellaan muun

muassa oman työn näkökulmasta, uusina käsitteellisinä tai tutkimuksellisinä metodologisina pohdintoina, osana historiallista kehitystä, mutta myös henkilökohtaisella tasolla muistellen. Näin näkyviin tulee myös erilaisia missioita.

Kirja koostuu kahdesta osasta, jotka kummatkin sisältävät neljä lukua. Kirjan ensimmäinen osa, *Monimuotoisia näkökulmia mielekkyyteen ja missioihin*, alkaa Hannele Forsbergin, Marjo Kurosen ja Aino Ritala-Koskisen artikkelilla, jossa he tarkastelevat sosiaalityön tutkimusta hyvin käytännöllisestä näkökulmasta, jatko-opiskelijoiden rekrytoinnin valossa. He pohtivat muun muassa sitä, millaisia mielekkyyden kysymyksiä uusien sosiaalityön tutkijoiden kouluttaminen tuo näkyviin, miten laajempi yhteiskunta- ja koulutuspoliittinen ilmasto näkyy uusien sosiaalityön tutkijoiden rekrytoinnissa ja mitä tutkimusaiheita pidetään mielekkäinä. Artikkelit herättelee pohtimaan sitä, miten tulevia sosiaalityön tutkijoita voitaisiin ohjata erilaisten tutkimusorientaatioiden äärelle ja mikä olisi esimerkiksi rekrytointikäytännöissä mielekästä sosiaalityön tutkimuksen kannalta.

Anneli Pohjola puolestaan katsoo artikkelissaan sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyttä muutoksen ja ajan moninaisuuden käsitteellisinä ja metodisina kysymyksinä. Muutosta pohditaan sosiaalityötä luonnehtivana keskeisenä elementtinä, johon myös aika väistämättä kiinnittyy.

Kuten edellä kirjoitimme, käytäntöjen ja tutkimuksen yhteenkietoutuminen on yksi merkittävä mielekkään sosiaalityön tutkimuksen elementti. Omassa tekstissään Ulla Maija Kauppinen-Perttula tarkastelee kuntoutustutkimuspoliklinikan sosiaalityön mielekkyyttä. Aihe tuo konkreettisesti näkyviin sen, että käytännön sosiaalityössä ja sen tutkimisessa ollaan ihmisyyden, kohtaamisen ja eettisyyden ytimissä. Työ on kuormittavaa: haastavat ja mielekkäät työtehtävät ja tutkimusaiheet muokkaavat ihmistä ja vaikuttavat jopa ihmisen identiteettiin. Tarkastelussaan Kauppinen-Perttula etsii sosiaalityön uusia merkityksiä, jotta käsitys sekä itsestä että asiakkaista voisi muuttua.

Kirjan ensimmäisen osan viimeisessä artikkelissa Satu Ranta-Tyrkkö tarkastelee sosiaalityön tulevaisuuden etiikkaa epävarmuuden ja ympäristökriisien maailmassa. Teksti herättelee pohtimaan muun muassa kysymystä siitä, miten tässä ajassa tulkitaan sosiaalityön perustavaa sitoumusta köyhien ja haavoittuvissa asemassa olevien suojelemiseksi: mitä sosiaalityössä ja sen tut-

kimuksessa tarkoittavat globaalit, monimuotoiset ongelmat ja miten meidän tulisi niihin suhtautua. Tekstiin sisältyy vahva missio sosiaalityön (tutkimuksen) näkökulman laajentamiseen.

Kirjan toinen osa, *Lastensuojelututkimuksen mielekkyys ja missiot*, koostuu neljästä lastensuojeluun kiinnittyvästä tekstistä, joissa lastensuojelua katsotaan monista ulottuvuuksista ja erilaisin ottein. Lastensuojelututkimus tuo näkyviin monia sosiaalityön tutkimukselle ominaisia elementtejä, kuten heikompien puolella oleminen ja yhteiskunnan marginaalien tutkimisen, eettiset kysymykset, sensitiivisyyden sekä tutkijan tunteet. Kirjan lastensuojelua koskevat tarkastelut lähestyvät lastensuojelua läheltä ja kaukaa, sisältä ja ulkoa päin.

Lastensuojelu tulee tutkimuksen kohteeksi lähietäisyydeltä Tuija Erosen ja Riitta Laakson tekstissä, jossa he kiinnittävät katseensa sijaishuoltotyön vaatiin tilanteisiin sosiaalityöntekijöiden ja sijaishuollon toimijoiden kertomana. Heidän tarkastelunsa osoittaa sosiaalityön tutkimukselle ominaisen kontekstin ymmärtämisen merkityksen. Vaativat tilanteet sijaishuollossa näyttäytyvät monenlaisina kysymyksinä ja yllättävinä asioina silloin, kun tutkimusta tehdään yhdessä käytännön toimijoiden kanssa. Tarkastelu tekee tutkimuksesta mielekästä sekä tutkijoille että ammattilaisille.

Elina Pekkarinen puolestaan käsittelee tekstissään koulukoteja tapaus-tutkimuksen kohteena. Hän katsoo koulukotien nykyistä tehtävää ja asemaa peilaten sitä aiempaan tutkimukseen. Teksti on osaltaan metodologinen puheenvuoro, sillä Pekkarinen pohtii myös sitä, miksi sosiaalityölle ominainen instituutiolähtöinen laadullinen tapaus-tutkimus on merkityksellistä, ja mitä lisäarvoa kriittinen realismi voi kyseiselle lähestymistavalle antaa.

Tarja Heino tarkastelee lastensuojelututkimuksen mielekkyyttä (tai jopa mielettömyyttä) Suomessa artikkelissaan *Kamppailu lastensuojelututkimuksen muuttuvaa kenttää kolmen vuosikymmenen ajalta henkilökohtaisena kokemuksena*. Teksti tuo näkyviin, miten tutkimuksen missio voi olla hyvin henkilökohtainen ja millaista sitkeyttä marginaalisten aiheiden tutkimisen puolesta puhuminen voi joskus vaatia.

Kirjan viimeisessä artikkelissa norjalainen Marit Skivenes tarkastelee lastensuojelututkimusta laajimmasta perspektiivistä. Hän avaa lastensuojelututkimuksen mielekkyyttä kansainvälisen vertailevan tutkimuksen näkökulmasta. Skivenes osoittaa artikkelissaan, että vaikka vertaileva tutkimus on vaikeaa – ja joskus jopa mahdotonta, lastensuojelujärjestelmien vertailulla on merkitystä. Skivenesin tarkastelu tuo näkyviin, että tutkimuksen avulla voidaan löytää eri maiden järjestelmistä yhteisiä perusolettamuksia, mutta myös perustavaa laatua olevia eroja.

Toivomme, että kirjan artikkelien erilaiset lähestymistavat ja näkökulmat inspiroivat edelleen miettimään ja jäsentämään sosiaalityön tutkimuksen mielekkyyttä ja missiota uusilla tavoilla.

Kirjallisuus

- Aarnio, Noora (2016) Huostaanoton jälkipuinti ja uudet oivallukset. Eräs huostaanotto-prosessi äidin näkökulmasta. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö (toim.) *Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 291–315.
- Adams, K. B. & Matto, H. C. & LeCroy, C. W. (2009) Limitations of evidence-based practice for social work education: Unpacking the complexity. *Journal of Social Work Education* 45(2), 165–186. DOI: 10.5175/JSW.2009.200700105.
- Ainsworth, Frank & Hansen, Patricia (2005) Evidence based social work practice. A reachable goal? Teoksessa Andy Bilson (toim.) *Evidence-Based Practice and Social Work*. London: Whiting & Birch, 51–67.
- Beresford, Peter (2000) Service-users' knowledges and social work theory: Conflict or collaboration? *British Journal of Social Work* 30(4), 489–504.
- Beresford, P. & Evans, Clare (1999) Research and empowerment. *British Journal of Social Work* 29(5), 671–677.
- Butler, Ian (2002) A Code of Ethics for Social Work and Social Care Research. *British Journal of Social Work* 32(2), 239–248.
- Davison, Judy (2004) Dilemmas in research: Issues of vulnerability and disempowerment for the social worker/researcher. *Journal of Social Work Practice* 18(3), 379–393.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2003) Topics and epistemological positions in Swedish social work research. *Social Work Education* 22(6), 565.
- Dellgran, Peter & Höjer, Staffan (2006) Pluralism på gott och ont? Om forskningen och den akademiska kunskapsproduktionen i socialt arbete. Teoksessa A. Meeuwisse, S. Sunesson & H. Swärd (toim.) *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur, 348–367.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2014) Hesitation as a system response to children exposed to violence. *International Journal of Children's Rights* 4(22), 730–747.
- Enroos, Rosi (2015) *Vankila, vanhemmuus ja lapsi – näkökulmia perhekäytäntöihin*. Acta Poenologica 2. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.
- Enroos, Rosi & Heino, Tarja & Pösö, Tarja (2016) *Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino.
- Eräsaari, Leena (1990) *Nilkin naamio. Sosiaaliraportti*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Eskola, Antti (1982) *Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Sosiaalipsykologian perusteiden kriittinen tarkastelu*. Helsinki: Tammi.
- Eskola, Marjatta (1991) Metodisuus ja ohjautuminen sosiaalityössä. Teoksessa *Sosiaalityö ja työnhajaus. Sosiaalityön vuosikirja 1991*. Sosiaalityöntekijäin liitto ry. Helsinki: VAPK kustannus, 54–75.
- Ferguson, Harry (2011) *Child protection practice*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
- Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) (2012) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino.

- Fraser, Heather (2009) Trying to Complete Just, Politically Sensitive Social Work Research. *Journal of Social Work* 9(1), 87–98.
- Gibbs, Anita (2001) The Changing Nature of Social Work Research. *British Journal of Social Work* 31(5), 687–704.
- Gingerich, Wallace J. & Peterson, Lance T. (2013) Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy: A Systematic Qualitative Review of Controlled Outcome Studies. *Research on Social Work Practice* 23(3), 266–283.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Granfelt, Riitta (2004) Hetkeksi jaetut maailmat? Kokemuksia vankilasta ja tuetun asumisen yhteisöstä. *Janus* 12(2), 134–154.
- Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A. (2009) *Analyzing narrative reality*. SAGE.
- Heino, Tarja (2016) Lastensuojelusta tietäminen – julkisen vallan vastuu. Teoksessa Rosi Enroos, Tarja Heino & Tarja Pösö *Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä*. Tampere: Vastapaino, 72–102.
- Helavirta, Susanna (2011) *Lapset hyvinvointitiedon tuottajina*. Acta Universitatis Tamperensis: 1669. Tampere: Tampere University Press.
- Hokkanen, Liisa (2014) *Autetuksi tuleminen. Valtaistavan sosiaalisen asianajon edellyttämät toimitukset*. Lapin yliopisto. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis 145.
- Holmberg, Suvi (2014) ”Eräänlainen vedenjakaja elämässäni” – arjen muuttuva rytmi rintasyöpään sairastuneiden naisten elämässä. Teoksessa Anna Metteri, Heli Valokivi & Satu Ylinen (toim.) *Terveys ja sosiaalisuus*. Jyväskylä: PS-kustannus, 207–241.
- Hugman, Richard & Bowles, Wendy (2012) Social Work Values, Ethics and Professional Regulation. Teoksessa Karen Lyons, Terry Hokenstad, Manohar Pawar, Nathalie Huegler & Nigel Hall (toim.) *The SAGE Handbook of International Social Work*. Los Angeles: Sage, 150–162.
- Hurtig, Johanna (2013) *Taivaan taimet: uskonnollinen yhteisöllisyys ja väkivalta*. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, Jorma (1990) *Suomalainen sosiaalityökeskustelu tulkintojen tuotoksena ja kohteena*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan Laitoksen Tutkimuksia A.
- International Federation of Social Workers (2017) <http://ifsw.org/policies/statement-of-ethical-principles/> (luettu 5.6.2017).
- Jaakkola, Jouko (1982) ”Seitsemäs systeemityyppi on ihminen”. Kirja-arvostelu Antti Eskolan teoksesta Vuorovaikutus, muutos, merkitys. *Alkoholipolitiikkaa* 47(5), 316–317. <https://www.julkari.fi/handle/10024/128524>.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2005) Käänteinen käytäntöjen tutkimiseen sosiaalisuudessa. 1980- ja 1990-lukujen aikalaistekstejä ja omia muistoja tulkittamassa. *Janus* 13(3), 289–305.

- Juhila, Kirsi (2015) *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino.
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2015) *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. Ei paikkaa: United Press Global.
- Kananoja, Aulikki (1998) Arviointi ammattilaisen eettisenä veloitteena. *FinSoc news. Uutiskirje sosiaalihuollon menetelmien arvioinnista* 2/1998, 5–6.
- Karvinen, Synnöve & Pösö, Tarja & Satka, Mirja (toim.) (1999) *Reconstructing social work research. Finnish methodological adaptations*. Jyväskylä: SoPhi.
- Kotiranta, Tuija (2008) *Aktivoiminnan paradoksit*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kröger, Teppo (2017) Sosiaali- ja terveystalouden reformaatio. *Janus* 25(2), 160–165.
- Laitinen, Merja (2004) *Häväistyt ruumiit, rikotut mielet – tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä*. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) (2013) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja & Uusitalo, Tuula (2007) Sensitiivisen haastattelututkimuksen eettiset haasteet. *Janus* (15)4, 316–332.
- Lewin, Kurt (1951) *Field theory in social science: Selected theoretical papers* (toim. D. Cartwright). New York, NY: Harper & Row.
- Liberati, A. & Altman, D. G. & Tetzlaff, J. & Mulrow, C. & Gøtzsche, P. C. & Ioannidis, J. P. A. & Moher, D. (2009) The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: explanation and elaboration. *Journal of Clinical Epidemiology* 62(10), e1–34. DOI: 10.1016/j.jclinepi.2009.06.006.
- Lindqvist, Raija (2009) *Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Jyväskylän yliopisto.
- Lorenz, W. (2008) Towards a European Model of Social Work. *Australian Social Work* 61(1), 7–24.
- Metteri, Anna (2004) *Hyvinvointivaltion lupaukset ja kohtuuttomat tapaukset*. Edita.
- Metteri, Anna (2012) *Hyvinvointivaltion lupaukset, kohtuuttomat tapaukset ja sosiaalityö*. Acta Universitatis Tamperensis 1778. Tampere: Tampere University Press.
- Muhonen, Reetta & Puuska, Hanna-Mari (toim.) (2014) *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino.
- Mutka, Ulla (1998) *Sosiaalityön neljäs käänne: asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen*. SoPhi. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/47886/SoPhi27_978-951-39-6478-8.pdf.
- Mäntysaari, Mikko (1991) *Sosiaalibyrokraatia asiakkaiden valvojana. Byrokraatiatyö, sosiaalinen kontrolli ja tarpeitten sääntely sosiaalitoimistoissa*. Tampere: Vastapaino.
- Mäntysaari, Mikko (2005) Realism as a Foundation for Social Work Knowledge. *Qualitative Social Work* 4(1), 87–98. DOI: 10.1177/1473325005050202.

- Mäntysaari, Mikko & Haaki, Raili (2007) Suomalainen sosiaalityön väitöskirjatutkimus vuosina 1982–2006. *Janus* 15(4), 357–366.
- Niiranen, Vuokko (1990) Asiakkaat sosiaalityön toimintaympäristössä. Näkökohtia yhteistyön tutkimiseen. Teoksessa *Suomalainen sosiaalityö*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen vuosikirja. Helsinki: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 157–166.
- Nikupeteri, Anna (2016) *Vainottuna – Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen*. Acta Universitatis Lapponiensis 336. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Nyqvist, Leo (2001) *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, julkaisu 28.
- Orme, Joan & Briar-Lawson, Katharine (2010) Theory and Knowledge about Social Problems to Enhance Policy Development. Teoksessa Ian Shaw, Katharine Briar-Lawson, Joan Orme & Roy Ruckdeschel (toim.) *The SAGE Handbook of Social Work Research*. London: Sage, 49–63.
- Paasio, Petteri (2014) *Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista*. Ammatillinen lisensiaatin tutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pekkarinen, Elina (2015a) *Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu. Viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä*. Helsinki: Nuorisotutkimussäätiö. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/stadilaispojat_rikokset_ja_lastensuojelu.pdf (luettu 1.10.2017).
- Pekkarinen, Elina (2015b) Näkymättömiksi suojellut lapset. Teoksessa Antti Häkkinen & Mikko Salasuo (toim.) *Salattu, hävetty, vaiettu – Miten tutkia piilossa olevia ilmiöitä*. Tampere: Vastapaino, 264–300.
- Piketty, Thomas (2016) *Pääoma 2000-luvulla*. Helsinki: Into.
- Plummer, Ken (2001) *Documents of Life 2. An Invitation to a Critical Humanism*. London, Thousand Oaks & New Delhi: SAGE.
- Pohjola, Anneli (1994) *Elämän valttikortit. Nuoren aikuisen elämäntutkimus toimeentulotukea vaativien tilanteiden varjossa*. Acta Universitatis Lapponiensis 5. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Pohjola, Anneli (2003) Tutkijan eettiset sitoumukset. Teoksessa Anneli Pohjola (toim.) *Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus*. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 47. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 53–67.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen Marjaana (toim.) (2014) *Rakenteellinen sosiaalityö*. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: UNIpress.
- Pösö, Tarja (1986) *Naisesta naisvanki? Tutkimus naisten rikollisuudesta*. Tutkimuksia 83. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pösö, Tarja (1993) *Kolme koulukotia: tutkimus tyttöjen ja poikien poikkeavuuden määrittelykäytännöistä koulukotihoidossa*. Acta Universitatis Tamperensis Ser. A Vol. 388. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Pösö, Tarja (2000) Tamperelainen sosiaalityön tutkimus – Reino Salosta nykypäivään. Teoksessa Jari Heinonen & Ritva Nätkin (toim.) *90 vuotta tamperelaista sosiaalipolitiikkaa. Sosiaalipoliittinen yhdistys 90 vuotta*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan laitos, 7–46.
- Pösö, Tarja (2006) Kun paikka menee tutkijaan. Teoksessa Sakari Hänninen, Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.) *Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Helsinki: Stakes, 118–135.
- Pösö, Tarja (2008) Kiistanalaiset perhesuhteet ja tutkimisen moraalit. Teoksessa Eija Sévon & Marianne Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*, 93–107.
- Pösö, Tarja & Enroos, Rosi & Vierula, Tarja (2010) Children Residing in Prison With Their Parents: An Example of Institutional Invisibility. *The Prison Journal* 90(4) 516–533.
- Ramon, Shulamit (2015) Participatory Action Research / Co-produced research with service-users. Luento Jyväskylän yliopistossa, Lokakuu 2016.
- Raunio, Kyösti (2001) Sosiaalityön tutkimuksen uusi suunta? Kirja-arvio. Yhteiskuntapolitiikka 66(5), 501–505. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100456/015raunio.pdf?sequence=1>.
- Raunio, Kyösti (2004) *Olennainen sosiaalityössä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Richmond, Mary (1917) *Social Diagnosis*. New York: Russell Sage Foundation.
- Rolin, Kristiina & Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa & Henttonen, Elina (2006) *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ronkainen, Suvi & Suikkanen, Asko & Kunnari, Marika (2014) Tieteellinen tieto ja tutkimuksen yhteiskunnallinen tehtävä. Teoksessa Reetta Muhonen & Hanna-Mari Puuska (toim.) *Tutkimuksen kansallinen tehtävä*. Tampere: Vastapaino.
- Rostila, Ilmari (1988) *Subjektina sosiaalitoimistossa? Asiakassuhteen analysointia toimeentulotuki-, PAV- ja lastensuojeluasiakkaiden kokemusten avulla*. Sosiaalihallituksen julkaisuja 7.
- Satka, Mirja (2005) Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön suhde. Puheenvuoro. *Janus* 13(3), 306–315.
- Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik (2009) *Dialoginen verkostotyö*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Shaw, Ian (2007) Is Social Work Research Distinctive? *Social Work Education* 26(7), 659–669. DOI:10.1080/02615470601129834.
- Shaw, I. & Briar-Lawson, K. & Orme, J. & Ruckdeschel, R. A. (toim.) (2010) *The SAGE handbook of social work research*. London: SAGE.
- Shaw, Ian (2016) *Social Work Science*. New York: Columbia University Press.
- Sipilä, Jorma (1979) *Sosiaalisten ongelmien synty ja lievittäminen*. Helsinki: Tammi.
- Smith, Roger S. (2009) *Doing Social Work Research*. McGraw-Hill/Open University Press.
- Sosnet (2017) *Rakenteellinen sosiaalityö*. <http://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Erikoistumiskoulutus/Uusimuotoinen-erikoistumiskoulutus/Erikoisalat/Rakenteellinen-sosiaalityo> (luettu 7.10.2017).

- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301> (luettu 1.10.2017).
- Staub-Bernasconi, Silvia (2007) *Soziale Arbeit als Handlungswissenschaft. Systemtheoretische Grundlagen und professionelle Praxis – Ein Lehrbuch*. Bern-Stuttgart-Wien: Haupt Verlag.
- Suoranta, Juha & Ryyänen, Sanna (2014) *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into kustannus.
- Strier, Roni (2007) Anti-Oppressive Research in Social Work: A Preliminary Definition. *British Journal of Social Work* 37(5), 857–871.
- Talentia (2017) *Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet*. <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/> (luettu 5.6.2017).
- Weber, Max (1921/1980) *Wirtschaft und Gesellschaft. Grundriss der Verstehenden Soziologie*. 5. Auflage. Studicausgabe. Tübingen: J.C.B. Mohr.
- Weber, Max (1919/2009) *Tiede ja politiikka. Kutsumus ja ammatti*. Suomentanut Tapani Hietaniemi ja Risto Hannula. Tampere: Vastapaino.